

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Ενότητα 7C (2): Δημοκρατικές διαδικασίες στην τάξη & Πρακτική διαλογικής μάθησης: Το μοντέλο Αθλητικής Αγωγής ως πλαίσιο δημοκρατικής μάθησης στο πεδίο της Φυσικής Αγωγής

Ασπασία Δανιά & Χαράλαμπος Αναγνωστόπουλος

Στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η κοινωνικοποίηση των μαθητών/τριών στο σχολείο θα πρέπει να αξιοποιηθεί ως ευκαιρία, για να μάθουν βιωματικά εκείνες τις αξίες και τις δεξιότητες, οι οποίες, στην πορεία της ζωής τους, θα τους χρησιμεύσουν για τη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους, ώστε να γίνουν ενεργά μέλη της κοινωνίας. Βάσει των αρχών των θεωριών πλαίσιοθετημένης μάθησης, η ανάπτυξη των παιδιών και των νέων συνδέεται με τις συνθήκες του περιβάλλοντος, στο οποίο επιτελείται αυτή η ανάπτυξη. Γι' αυτό, θεωρείται αποτέλεσμα της κοινωνικής πρακτικής και επιτυγχάνεται σε **υποστηρικτικά μαθησιακά περιβάλλοντα** (Lave & Wegner, 199 1). Τα υποστηρικτικά περιβάλλοντα μάθησης έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Παρέχουν ευκαιρίες για απόκτηση γνώσεων που θα χρησιμοποιηθούν στην πραγματική ζωή.
- Εμπλέκουν τους μαθητές/τριες σε αυθεντικές δραστηριότητες που συντονίζονται με τις ανάγκες τους.
- Παρέχουν πρόσβαση σε επιδόσεις ειδικών και διαδικασίες μοντελοποίησης αυτών των επιδόσεων.
- Βοηθούν τους μαθητές/τριες να βιώσουν πολλαπλούς ρόλους και προοπτικές.
- Υποστηρίζουν τη συνεργατική δημιουργία γνώσεων.
- Παρέχουν υποστήριξη και καθοδήγηση.
- Προωθούν τον αναστοχασμό και την κριτική σκέψη.
- Βοηθούν να γίνει η ασυνείδητη γνώση των μαθητών συνειδητή.
- Παρέχουν ποικίλες ευκαιρίες για πραγματική και διαμορφωτική αξιολόγηση της μάθησης.

Αν θέλουμε να εκπαιδεύσουμε τους νέους, ώστε να γίνουν μέλη ενός δημοκρατικού κόσμου, είναι σημαντικό να τους δώσουμε τη δυνατότητα να βιώσουν τη συμμετοχή τους στο σχολικό περιβάλλον μάθησης ως «...τρόπο ζωής, συμπεριφοράς και αλληλεπίδρασης με άλλους, κάτι που απαιτεί από τους ανθρώπους να είναι πρόθυμοι να μιλούν μεταξύ τους

και να διαπραγματεύονται, να είναι ανοιχτόμυαλοι, να δείχνουν αμοιβαίο σεβασμό, να αναζητούν κοινό έδαφος και ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων και να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια... » (Black, 2019)

Στο πλαίσιο της Φυσικής Αγωγής (ΦΑ) στο σχολείο, η συμμετοχή σε αθλήματα, η οποία βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας και της ισότητας, συντονίζεται με τις πρακτικές της δημοκρατίας. Όσον αφορά στην ελευθερία, η επιλογή ενός μαθητή/τριας να συμμετάσχει σε ένα αθλητικό περιβάλλον μάθησης συνδέεται με την προθυμία του/της να συμμετάσχει σε αθλητικές δραστηριότητες, σύμφωνα με προκαθορισμένους κανόνες, οι οποίοι, σε προσωπικό επίπεδο, ενδέχεται να προσφέρουν οφέλη ή/και δυσκολίες. Όσον αφορά στην ίση συμμετοχή, οι μαθητές/τριες στον αθλητισμό πρέπει να αναγνωρίσουν ότι οι κανόνες του παιχνιδιού ισχύουν για το συμφέρον όλων των συμμετεχόντων/ουσών· η ισοτιμία και η δικαιοσύνη είναι προνόμια όλων. Επομένως, στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η εισαγωγή των μαθητών/τριών σε οποιοδήποτε είδος αθλητικής δραστηριότητας πρέπει να τους προσφέρει την ευκαιρία να εμπλακούν σε δραστηριότητες, οι οποίες θα τους βοηθήσουν να αναπτυχθούν ολιστικά ως δημοκρατικοί άνθρωποι.

Ειδικά για τους έφηβους μαθητές/τριες, η επιθυμία για κοινωνική επαφή και αλληλεπίδραση με τους συνομηλίκους αποτελεί το βασικό κίνητρο της συμμετοχής τους σε κάθε μορφή σωματικής δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένου του αθλητισμού. Η έρευνα έχει αποδείξει ότι η απόλαυση, η οποία προκύπτει ως αποτέλεσμα της αθλητικής συμμετοχής, μπορεί να συνδεθεί με την επιθυμία των εφήβων να παραμείνουν δραστήριοι μετά το σχολείο (Garn & Cothran, 2006). Η Φυσική Αγωγή που βασίζεται στον αθλητισμό έχει τη δυνατότητα να παρέχει στους έφηβους μαθητές/τριες ευκαιρίες για αλληλεπίδραση και ανάπτυξη κοινωνικών δεσμών. Ωστόσο, για να προκύψουν θετικά αποτελέσματα από αυτήν την αλληλεπίδραση, θα πρέπει να δοθεί προσοχή στην καθιέρωση –εντός της σχολικής τάξης– μιας δημοκρατικής μαθησιακής κουλτούρας, η οποία θα εστιάζει στην πρόωθηση του αθλητικού ορθολογισμού και της αθλητικής ηθικής.

Ο ορθολογισμός αυτός, καθώς συνδέεται με την κατανόηση, αφορά στην ικανότητα των μαθητών/τριών να κάνουν σωστές επιλογές και να παίρνουν αποφάσεις σχετικά με τη συμμετοχή τους (π.χ. κρίνοντας τις επιδόσεις τις δικές τους και των άλλων χωρίς προκαταλήψεις). Η αθλητική ηθική αφορά στην ικανότητα των μαθητών/τριών να προστατεύουν εντός του παιχνιδιού τα συμφέροντα της ομάδας· δηλαδή, να μην ενεργούν ατομικιστικά σε βάρος των αναγκών των υπολοίπων (π.χ. να τηρούν τους κανόνες του παιχνιδιού, να αποφεύγουν την εξαπάτηση, να λαμβάνουν υπόψη την ευημερία όλων των παικτών/τριών, να διακρίνουν το σωστό από το λάθος κ.λπ.).

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, ζητήματα και έννοιες, όπως η ομαδικότητα, η ισότητα των φύλων και η κοινωνική ιεραρχία, μπορούν να “μεταδοθούν” στους μαθητές/τριες σε σχολικές τάξεις που χρησιμοποιούν τον αθλητισμό ως μέσο για την εκπαίδευση και τη δημοκρατία.

Χτίζει ο αθλητισμός χαρακτήρα;

Ο χαρακτήρας και το αθλητικό πνεύμα είναι δύο έννοιες που συνδέονται στενά με τον αθλητισμό. Η εκπαίδευση που αντιλαμβάνεται τους μαθητές/τριες ως ολοκληρωμένες/πολύπλευρες προσωπικότητες έχει αποτελέσει ακρογωνιαίο λίθο της διδασκαλίας της Φυσικής Αγωγής. Η χρήση του αθλητισμού ως τρόπου ενίσχυσης διαφορετικών πτυχών της ηθικής ανάπτυξης των μαθητών/τριών είναι μια –ευρέως αποδεκτή– προτεινόμενη μέθοδος διδασκαλίας.

Το κοινωνικό πλαίσιο του αθλητισμού παρέχει στους μαθητές/τριες πολλαπλές αφορμές για διαφωνίες με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, με τους αντιπάλους ή με άλλους μαθητές/τριες που αναλαμβάνουν διάφορους επίσημους ρόλους, κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, όπως αυτός του διαιτητή. Αυτό μπορεί να αποτελέσει πηγή ποικίλων προβλημάτων, στις περιπτώσεις που δημιουργείται ένα υπερβολικά ανταγωνιστικό κλίμα μάθησης. Η αξία που δίνουν οι συμμαθητές/τριες ή οι εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής στον αθλητισμό (όσον αφορά το ποιος είναι ο νικητής του παιχνιδιού) μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στη διαμόρφωση της αθλητικής συμπεριφοράς των μαθητών/τριών. Πράγματι, η πλειοψηφία των μαθητών/τριών θα μπορούσε να μάθει πώς να εκτιμά τον αθλητισμό από ηθική σκοπιά χάρη στην ποιότητα των αμοιβαίων σχέσεων και των κοινωνικών δεσμών που σφυρηλατούνται στο πλαίσιο των μαθημάτων Φυσικής Αγωγής. Έχοντας λάβει υπόψη όλα τα παραπάνω, είναι σημαντικό να αναλύσουμε –με βάση σχετικές θεωρητικές προοπτικές– την κοινωνικοποίηση των μαθητών/τριών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως αυτή επιτελείται εντός του αθλητισμού και μέσω του αθλητισμού.

Η θεωρία του κοινωνικού κινήτρου της Allen

Σύμφωνα με τη θεωρία της Allen (2003), οι μαθητές/τριες έχουν την ανάγκη να βιώσουν ουσιαστικούς κοινωνικούς δεσμούς και να αναπτύξουν μια αίσθηση του «ανήκειν», ώστε να παραμένουν κινητοποιημένοι και προσανατολισμένοι στο στόχο τους για συμμετοχή στον αθλητισμό. Στα αθλητικά περιβάλλοντα, οι μαθητές/τριες μπορούν να επιδιώξουν τους τρεις ακόλουθους ξεχωριστούς κοινωνικούς στόχους:

1. Ανάπτυξη Δεσμών

2. Αναγνώριση

3. Κύρος/Θέση (=status)

Οι στόχοι ανάπτυξης δεσμών αφορούν την ανάπτυξη κοινωνικών συνδέσεων και αμοιβαίων σχέσεων, οι οποίες στην περίπτωση των έφηβων μαθητών/τριών μπορεί να είναι εγγενείς και προσαρμοστικές. Η ευκαιρία συναναστροφής με ομοϊδέατες συνομήλικους μπορεί να είναι ένας αξιόλογος στόχος και μια ευκαιρία να συνδυάσουν κοινωνικές δραστηριότητες με προσωπικές σχέσεις.

Οι στόχοι κοινωνικής αναγνώρισης επικεντρώνονται στην κοινωνική επικύρωση, ή αλλιώς στην ανάγκη των ατόμων να λάβουν προσοχή από τους άλλους για την προσπάθεια και τις επιδόσεις τους. Στο πλαίσιο του αθλητισμού, η κοινωνική αναγνώριση αφορά όλες τις προσπάθειες κοινωνικής αποδοχής, οι οποίες στην περίπτωση των εφήβων μπορούν να μεταφραστούν στην έγκριση/αποδοχή των άλλων.

Τέλος, οι στόχοι απόκτησης κύρους αφορούν στην απόκτηση κάποιας θέσης στις κοινωνικές ιεραρχίες (π.χ. αρχηγός ομάδας). Τόσο οι στόχοι κοινωνικής αναγνώρισης, όσο και οι στόχοι απόκτησης κύρους καθορίζονται από εξωτερικούς παράγοντες, καθώς εξαρτώνται από την επιβεβαίωση ή/και τις απόψεις άλλων ατόμων. Στην περίπτωση των νέων είναι απαραίτητο να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή σε αθλητικά περιβάλλοντα που ενισχύουν το αίσθημα του «ανήκειν», αλλά και την αυτοεκτίμηση τους, καθώς από τα συγκεκριμένα αισθήματα μπορούν να προκύψουν θετικά αποτελέσματα: κινητοποίηση και σωστή συμπεριφορά.

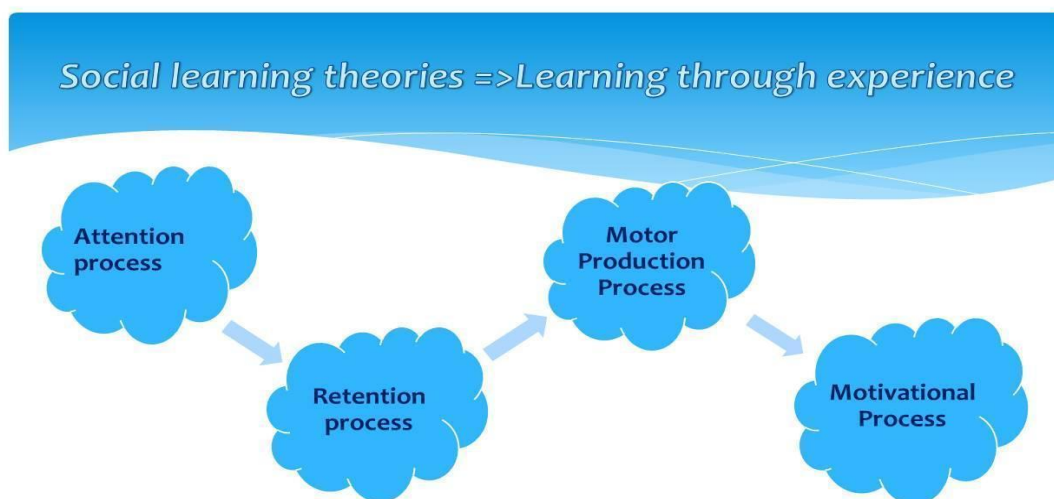
Έρευνες έχουν δείξει ότι οι στόχοι απόκτησης κύρους και κοινωνικής αναγνώρισης (Garn, Ware, & Solomon 2011) είναι οι ισχυρότεροι προβλεπτικοί δείκτες της συμμετοχής σε μαθήματα Φυσικής Αγωγής, τα οποία βασίζονται στον αθλητισμό. Ωστόσο, τα αρνητικά αποτελέσματα (π.χ. συμπεριφορές που διαταράσσουν το μάθημα) μπορούν να συσσωρευτούν, όταν το κλίμα στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής προωθεί την απόκτηση θέσεων κύρους και την κοινωνική αναγνώριση με μόνο σκοπό την ανάπτυξη δεσμών. Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα στοιχεία, κατανοούμε ότι είναι απαραίτητο να επενδύουμε σε **υποστηρικτικά μαθησιακά περιβάλλοντα στο πλαίσιο της Φυσικής Αγωγής**: περιβάλλοντα που χρησιμοποιούν τον αθλητισμό ως πλαίσιο, για να εμφυσήσουμε στους μαθητές/τριες το αίσθημα του ανήκειν και της κοινωνικής συγγένειας.

Θεωρίες κοινωνικής μάθησης

Σύμφωνα με τη θεωρία του Bandura για την κοινωνική μάθηση (Bandura, 1977), τα άτομα μαθαίνουν μέσω της παρατήρησης των στάσεων των άλλων ατόμων, καθώς και μέσω των αποτελεσμάτων αυτών των στάσεων. Πρόκειται για μια αμοιβαία αλληλεπίδραση μεταξύ του ατόμου, του περιβάλλοντος και της παρατηρούμενης συμπεριφοράς, η οποία τελικά

οδηγεί στη μοντελοποίηση και στη μίμηση συμπεριφορών που παρατηρούνται ή γίνονται αντιληπτές ως αποτελεσματικές (Εικόνα 1). Το περιβάλλον μαθήματος της Φυσικής Αγωγής αποτελεί τον πλέον κατάλληλο χώρο για την εκπαίδευση των μαθητών/τριών στις έννοιες της κοινωνικής και ηθικής ανάπτυξης, κάτι που επιτελείται μέσω της παρατήρησης και της μοντελοποίησης συμπεριφορών που συνάδουν με το αθλητικό πνεύμα και τη θετική ανάπτυξη του χαρακτήρα.

Εικόνα 1. Διαδικασία Μάθησης μέσω Παρατήρησης

Επομένως, η συμμετοχή των μαθητών/τριών σε μαθησιακά περιβάλλοντα της Φυσικής Αγωγής πρέπει να τους βοηθά να εξελιχθούν σε ικανούς/ες, αθλητικά εγγράμματους/ες και ενθουσιώδεις αθλητές/τριες. Η έρευνα έχει, επίσης, δείξει ότι η πλαισιοθετημένη και δημοκρατική μάθηση ενθαρρύνεται περαιτέρω, όταν η αθλητική συμμετοχή βιώνεται ως μια μορφή καρποφόρου κοινωνικής αλληλεπίδρασης και συνεργασίας με συνομηλίκους (Lave & Wegner, 1991).

Το μοντέλο προγράμματος σπουδών αθλητικής αγωγής (SPM)

Στο πλαίσιο της Φυσικής Αγωγής, η χρήση του μοντέλου Αθλητικής Αγωγής (Siedentop, Hastie & van der Mars, 2011) προσφέρει ένα αποτελεσματικό πλαίσιο για την επίτευξη πλαισιοθετημένης και δημοκρατικής μάθησης. Η Αθλητική Αγωγή είναι ένα μοντέλο προγράμματος σπουδών της Φυσικής Αγωγής που έχει σχεδιαστεί, για να παρέχει στους μαθητές/τριες πλούσια εκπαιδευτική εμπειρία στον αθλητισμό μέσω της συμμετοχής σε παιχνίδια που βασίζονται στη συνεργασία και την αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές/τριές τους. Εστιάζοντας στην αθλητική εμπειρία, ο πρωταρχικός στόχος της Αθλητικής Αγωγής είναι η διαμόρφωση αθλητών/τριών με ανεπτυγμένες σωματικές

δεξιότητες και κοινωνικο-συναισθηματικές ικανότητες. Τέτοιοι αθλητές/τριες κατανοούν τη σημασία της επιλογής ανάμεσα σε καλές και κακές αθλητικές πρακτικές, ανεξάρτητα από το σχολείο, τη γειτονιά ή τα εξωσχολικά, οργανωμένα αθλητικά περιβάλλοντα, στα οποία συμμετέχουν. Τα βασικά χαρακτηριστικά της Αθλητικής Αγωγής είναι: οι **σεζόν, οι δεσμοί, οι επίσημοι διαγωνισμοί, η τήρηση αρχείων, μια κορυφαία εκδήλωση και ο εορτασμός**. Αυτά τα χαρακτηριστικά διακρίνουν το μοντέλο αυτό από τις παραδοσιακές μορφές διδασκαλίας της Φυσικής Αγωγής και θέτουν τις προϋποθέσεις για την ύπαρξη πλαισιοθετημένης και δημοκρατικής μάθησης. Ειδικότερα, στο μοντέλο Αθλητικής Αγωγής:

- Οι ενότητες (του μαθήματος) ή οι σεζόν/περίοδοι είναι μεγαλύτερες από τις τυπικές ενότητες των μαθημάτων Φυσικής Αγωγής.
- Οι μαθητές/τριες οργανώνονται σε μεικτές ομάδες (=ισομοιρασμός αδύναμων και δυνατών αθλητικά μαθητών/τριών στις ομάδες, ώστε να είναι περίπου ισάξιες), στην αρχή μιας σεζόν και παραμένουν στην ίδια ομάδα, καθ' όλη τη διάρκεια της σεζόν.
- Οι μαθητές/τριες κάθε ομάδας μαθαίνουν να διεκπεραιώνουν πολλαπλούς ρόλους.
- Οι δραστηριότητες συνήθως τροποποιούνται, έτσι ώστε όλοι οι μαθητές/τριες να μπορούν να μάθουν να τις εκτελούν με επιτυχία.
- Οι ομάδες εκπαιδεύονται σταδιακά στη δραστηριότητα που επιλέγεται για κάθε σεζόν. Αρχικά, εστιάζουμε στις τεχνικές και τις τακτικές που απαιτούνται, για να αποδώσουν επαρκώς στη δραστηριότητα.
- Μια τυπική σεζόν/περίοδος αποτελείται από μια σειρά διαγωνισμών. Για παράδειγμα, μια σεζόν ποδοσφαίρου μπορεί να ξεκινήσει με αγώνες 1x1, μετά 2x2 και να τελειώσει με έναν τελικό αγώνα 4x4.
- Η πιο τυπική μορφή οργάνωσης της τάξης είναι οι ομάδες μεικτής ικανότητας (=ισομοιρασμός δυνατών και αδύναμων παικτών στις ομάδες, για να είναι ισάξιες).
- Κατά τη διάρκεια των σεζόν/περιόδων, τηρούνται αρχεία των επιδόσεων των μαθητών/τριών, τα οποία κοινοποιούνται όχι μόνο για τον καθορισμό της εποχικής κατάταξης και των πρωταθλημάτων, αλλά και για την ενημέρωση των μαθητών/τριών για τη δική τους εξέλιξη εντός της σεζόν.
- Οι πρωταθλητές/τριες της κάθε περιόδου καθορίζονται τυπικά από ένα σύστημα πόντων που μπορεί να επιβραβεύει τους μαθητές/τριες με πόντους για διάφορες εργασίες, όπως η καθημερινή ομαδική εργασία, το τίμιο παιχνίδι, η εκτέλεση καθηκόντων και η επίδοση στο τουρνουά.
- Ολόκληρη η σεζόν έχει σχεδιαστεί, για να είναι εορταστική, με αποκορύφωμα την τελική διοργάνωση, η οποία κλείνει τη σεζόν με βραβεία για τις τελικές κατατάξεις σε αγώνες, τις μαθητικές επιδόσεις σε ρόλους που αναλαμβάνουν οι μαθητές/τριες,

όπως η συμμετοχή σε μια ομάδα καθηκόντων. Επιβραβεύεται και το τίμιο παιχνίδι.

Η Αθλητική Αγωγή βοηθά τους έφηβους μαθητές/τριες να αναπτύξουν ηγετικές ικανότητες, να βιώσουν τη συνεργασία και την ομαδική εργασία και να υιοθετήσουν πολλαπλούς ρόλους (π.χ. στατιστικολόγος, διαιτητής, προπονητής/τρια), πέρα από τον ρόλο του αθλητή/τριας. Η ανάληψη ρόλων και ευθυνών προωθεί τη συμπεριληπτικότητα, το αθλητικό πνεύμα και την υπευθυνότητα στο πλαίσιο του αθλητισμού. Ειδικότερα, στις μεγαλύτερες **σεζόν** (ενότητες Φυσικής Αγωγής) οι μαθητές/τριες αποκτούν ικανότητες, καθώς αλληλεπιδρούν μέσα σε τροποποιημένα –ανάλογα με το επίπεδό τους– παιχνίδια, τα οποία τους επιτρέπουν να βιώσουν τον ανταγωνισμό ως μορφή διασύνδεσης με τους συμμαθητές/τριες και αναγνώρισης από τους συμμαθητές/τριές τους, ανεξάρτητα από τα επίπεδα ικανότητάς του καθενός.

Καθώς οι μαθητές/τριες είναι μέλη ομάδων ίσων ικανοτήτων, καθ' όλη τη διάρκεια της σεζόν, τους προσφέρονται πολλαπλές ευκαιρίες να παρατηρούν τις επιδόσεις των συμμαθητών/τριών τους και να αναλαμβάνουν ρόλους «ομαδικών καθηκόντων». Δηλαδή αναλαμβάνουν ρόλους, όπως παίκτης/τρια ομάδας, διαιτητής, υπεύθυνος σκορ ή αρχηγός, εκπαιδευτής/τρια, δημοσιογράφος, διευθυντής/τρια εξοπλισμού κ.α. Οι παραπάνω ρόλοι βοηθούν τους μαθητές/τριες να αναλάβουν την ευθύνη για όλες τις πτυχές του σχεδιασμού και διοργάνωσης της σεζόν, έτσι ώστε να προωθείται η μάθηση και η ανάπτυξη κάθε μαθητή/τριας.

Με την **εξάσκηση και τον ανταγωνισμό** να βρίσκονται στο επίκεντρο της μάθησης, δηλαδή με διαγωνισμούς, των οποίων η δυσκολία αυξάνεται σταδιακά (π.χ. ατομικοί διαγωνισμοί, διαγωνισμοί σε ζευγάρια ή διαγωνισμοί 4x4 και 6x6), οι παίκτες/ριες και οι ομάδες αρχίζουν να θεωρούν ότι η πρόοδος και η απόδοσή του καθενός ωφελεί ολόκληρη την ομάδα και προσανατολίζεται στην εσωτερική ενδυνάμωσή της.

Η τήρηση αρχείων ως μέθοδος για τον προσδιορισμό των προσπαθειών και της κατάταξης της ομάδας, κατά τη διάρκεια της σεζόν, ενθαρρύνει την ατομική αποφασιστικότητα και την αναγνώριση θεμάτων που σχετίζονται με τη δημοκρατία, όπως το τίμιο παιχνίδι, η ομαδική εργασία και οι επιδόσεις στα καθήκοντα βάσει του ρόλου του καθενός/μιας.

Η **κορυφαία εκδήλωση** ως μορφή ολοκλήρωσης της αθλητικής εμπειρίας –και ως μαθησιακή εμπειρία καθαυτή– περιλαμβάνει μια τελετή βράβευσης, ώστε να αναγνωριστούν η ομαδική προσπάθεια, η απόκτηση δεξιοτήτων, η ομαδική εργασία και άλλες πτυχές του μαθησιακού πλαισίου που στέφθηκαν με επιτυχία και έπαιξαν σημαντικό

ρόλο στην πρόοδο και την εξέλιξη όλων των μαθητών/τριών. Τέλος, μέσω του **εορτασμού** οι μαθητές/τριες μπορούν να ενθουσιαστούν με τον αθλητισμό και να προσηλωθούν στην ιδέα της αθλητικής συμμετοχής, αντί για την ιδεολογία νίκης/ήττας. Οι ομάδες αφοσιώνονται στον σκοπό τους, οι οπαδοί έρχονται να επευφημήσουν την ομάδα τους, οι χώροι της Φυσικής Αγωγής γεμίζουν με συνθήματα και οπαδούς –οι οποίοι στο όνομα του αθλητισμού– αναλαμβάνουν πλήρως την ευθύνη για την προσωπική και κοινωνική τους συμπεριφορά. Αυτή είναι ίσως η πιο σημαντική δημοκρατική πτυχή του μοντέλου Αθλητικής Αγωγής, καθώς βοηθά τους νέους να απολαμβάνουν τη συμμετοχή στον αθλητισμό και την επιτυχία μέσω του αθλητισμού.

Οι παραπάνω συνθήκες ικανοποιούνται, όταν οι εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής καταφέρνουν να εξισορροπήσουν τη διδασκαλία του περιεχομένου με την κατανομή της ευθύνης των μαθητών/τριών για την αθλητική τους εμπειρία (Siedentop, Hastie & van der Mars, 2011). Οι στρατηγικές που παρουσιάζονται παρακάτω μπορούν να προσαρμοστούν εύκολα σε οποιοδήποτε πρόγραμμα Φυσικής Αγωγής που χρησιμοποιεί τον αθλητισμό ως μέσο για τον σκοπό αυτό:

Μοντελοποίηση θετικών συμπεριφορών από εκπαιδευτικούς

Μοντελοποίηση των ιδανικών της ειλικρίνειας και της ηθικής καθ' όλη τη διάρκεια του μαθήματος.

Συζητήσεις με καθοδήγηση του εκπαιδευτικού

Επεξηγήσεις για τους κανόνες του παιχνιδιού, την οργάνωση της τάξης και τις προσδοκίες των εκπαιδευτικών, τη χρήση ερωτήσεων καθοδηγούμενης ανακάλυψης (π.χ. παρατηρήσατε θετικές/αρνητικές αθλητικές συμπεριφορές από τους συμμαθητές/τριες σας σήμερα; Αν ναι, πείτε μας τα συναισθήματα/τη γνώμη σας για αυτές τις συμπεριφορές).

Αθλητικά σενάρια που εστιάζουν σε διλήμματα της πραγματικής ζωής

Μια συνηθισμένη κατάσταση που μπορεί να αντιμετωπίσουμε σε τροποποιημένα –ανάλογα με το επίπεδο των μαθητών/τριών– αθλητικά παιχνίδια είναι το να πιάσουν ταυτόχρονα την μπάλα επιθετικοί και αμυντικοί παίκτες/τριες. Προκειμένου να αποφευχθούν οι συγκρούσεις και να διδαχθούν οι μαθητές έννοιες που σχετίζονται με τη δημοκρατία, οι διδάσκοντες/ουσες της Φυσικής Αγωγής θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν το παραπάνω σενάριο ως εφελκυστικό, για να εκφράσουν οι μαθητές/τριες τα συναισθήματά τους. Η συζήτηση θα μπορούσε να επικεντρωθεί

στην ακρόαση των απόψεων των άλλων και στην ενθάρρυνση συζητήσεων σχετικά με δίκαιες και άδικες ή σωστές και λανθασμένες πρακτικές.

Χρήση μαθητοκεντρικών συλ διδασκαλίας

Η μαθητοκεντρική διδασκαλία είναι απαραίτητη για την προώθηση των δημοκρατικών συμπεριφορών εντός της τάξης. Προετοιμάζει τους μαθητές/τριες να θέσουν σε εφαρμογή ηγετικές ικανότητες και να γίνουν υπεύθυνοι, πράγματα που απαιτούνται για τη βιωματική εκμάθηση της δημοκρατίας στο πλαίσιο του αθλητισμού. Παρόλο που είναι δύσκολο για τους εκπαιδευτικούς Φυσικής Αγωγής, «να εγκαταλείψουν τον έλεγχο της τάξης», η χρήση έμμεσων μορφών διδασκαλίας αποτελεί προϋπόθεση για την προώθηση των ιδανικών αθλητικής και ηθικής συμπεριφοράς.

Με επίκεντρο τη δημιουργία ενός κλίματος προσανατολισμένου σε εργασίες/καθήκοντα, η Φυσική Αγωγή θα μπορούσε να ενσωματώσει τις ακόλουθες στρατηγικές σε μια ενότητα Αθλητικής Αγωγής:

- Δραστηριότητες που βοηθούν τους μαθητές/τριες να επικεντρωθούν στην ίδια τη διαδικασία/δραστηριότητα παρά στο αποτέλεσμα της (πχ. νίκη).
- Δημιουργία ποικιλόμορφων, μεικτών ομάδων όσον αφορά το φύλο και το επίπεδο αθλητικής ικανότητας.
- Δημιουργία σαφώς καθορισμένων κανόνων στην τάξη και μιας ρουτίνας δράσης εντός αυτής.
- Δραστηριότητες που εστιάζουν στην προσπάθεια, τον σεβασμό και τη γνωστική ικανότητα έναντι του ανταγωνισμού και της νίκης με κάθε κόστος.

Το χέρι του Τίμιου Παιχνιδιού

Το «συμβόλαιο των πέντε δακτύλων» (Frank, 2013) και το «συμβόλαιο του τίμιου παιχνιδιού» (=fair play contract) (Siedentop et al., 2011), μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην αρχή μιας σεζόν Φυσικής Αγωγής ως δημοκρατικό συμβόλαιο μάθησης μεταξύ μαθητών/τριών και εκπαιδευτικού. Το συμβόλαιο των πέντε δακτύλων θεωρείται οδηγός που περιλαμβάνει κάποιες αρχές για την υποστήριξη των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων των μαθητών/τριών και μπορεί να ενισχυθεί, να αναφερθεί σε διαφορετικές χρονικές στιγμές στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής. Όσο προχωρά η ενότητα της Αθλητικής Αγωγής, οι γραμμές στο χέρι θα μπορούσαν να επικεντρωθούν σε διαφορετικές πτυχές του παιχνιδιού (π.χ. πώς να είναι οι

μαθητές/τριες καλοί συμπαίκτες/τριες, πώς να είναι πλήρως αφοσιωμένοι στο παιχνίδι και να συμμετέχουν σ' αυτό, πώς να κερδίζουν και να χάνουν με ευπρέπεια κ.λπ.) (Εικόνα 2).

Εικόνα 2. Τίμιο Παιχνίδι

Βιβλιογραφικές Αναφορές:

Black, L. (2019). The council of Europe's reference framework of competences for democratic culture. [PowerPoint presentation]. Promoting common values through education and culture - Eastern partnership conference, Tbilisi, Georgia. <https://ec.europa.eu/assets/eac/education/documents/eastern-partnership/8-session-democratic-participation-de-bivar-black.pdf>

Herrington, J., & Oliver, R. (1995). Critical characteristics of situated learning: Implications for the instructional design of multimedia. In J. Pearce & A. Ellis (Eds.) *Learning with technology* (pp. 235–262). Parkville, Vic.: University of Melbourne.

Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. New York: Cambridge University Press.